

La Gentrificació i el control del cos en l'espai urbà

El sistema capitalista és eminentment violent. Des de les seves relacions de producció fins als mecanismes de control i repressió. S'entén que, per a que algunes mans puguin acumular cal que s'estructurin tot un seguit de dispositius destinats a dominar la població, castigar qui no respecti la seva hegemonia i extreure'ls recursos per a la seva acumulació. En paral·lel, també, li cal normalitzar els seus mètodes criminals per a que les classes dominades les aprenguem com a normals i, fins i tot, naturals. Un exemple d'això serien tots els mecanismes legislatius, judicials, policials, mediàtics i acadèmics que es despleguen per fer dels desnonaments i la desposseïssions de llar una pràctica "lògica" i gairebé "merescuda" per qui no pot pagar-se el cost de vida d'un territori.

Cal tenir clar que tota aquesta violència, inevitablement, s'encarna, pren presència física en l'espai, tornant territoris que entenem com a "casa" completament hostils i estranys. És el cas per exemple de molts espais de Barcelona, venuts a fons d'inversió i al turisme, buidats de veïnes i usos comunitaris, però on encara hi viuen persones que han perdut la xarxa que les sostenia i les infraestructures que necessitaven, i es troben habitant decorats artificials, ficcions de consum com el 22@, el Gòtic del Casc Antic o la vida de carrer ja teatralitzada de Gràcia. Està clar que tota violència també s'encarna en una oposició a aquesta violència, en cossos que resisteixen en el territori, en col·lectius que organitzen tot aquest malestar. Parlem d'assemblees autogestionades, feministes, anticapitalistes, antiracistes. I la presència de la insurgència, d'aquesta perturbació del teatre de ficcions del poder, comporta un esclat de la lluita de classes: la seva repressió contra la nostra vida. Apareixen nous controls, càmeres de "seguretat", presència policial... nous codis de comportament, que situen allò que no està permès i, sobretot, aquell qui no està permès, amb els seus registres i identificacions, amb els judicis cap aquells cossos que no encaixen amb la nova realitat urbana. I si l'encarnació de la violència és la primera clau, aquesta producció de "realitat" és la segona.

Tot aquest desplegament produeix un "saber" molt concret, una "realitat única, hegemònica. Una realitat que *construeix allò normal i, alhora, situa allò estrany* (Fisher, 2018). Aquesta *alteritat* no es troba permesa en l'espai "públic": perquè el concepte *públic* només descriu la imatge de l'hegemonia d'home blanc heterosexual cis amb diners i, culturalment, en plenes capacitats productives. Les identitats i corporeïtats que puguin representar aquesta norma seran les dominants de l'espai, la resta les dominades. I és que encara que sembli estrany, el cos és, i ha sigut sempre, el centre de tota la història de la humanitat.

Julia Kristeva fa una anàlisi molt potent de com la història occidental es descriu a partir de la divisió entre ment i cos, i de com el terror a la finitud, a la putrefacció i a la mort, han dut la filosofia a esborrar, d'arrel, tota capacitat corporal. I, en contraposició, a hipervalorar tot el constructe racional-intel·lectual que es troba directament vinculat amb la masculinitat blanca heterosexual. Júlia Lull, a la seva Tesi Doctoral *Las Imágenes de Mujer* (2020) ho explica a la perfecció:

El cuerpo, siempre materia finita, impura, continente, opaca, inconsciente y paciente ha sido ese resto que no ha dejado de resistir, de repetirse sintomáticamente a lo largo de la historia del pensamiento occidental. Desde el dualismo platónico alma-cuerpo, pasando por la mediación aristotélica materia-forma, hasta sus traducciones y mutaciones religiosas, humanísticas, científicas e ilustradas, el cuerpo ha sido el Otro radical sobre el que se articuló el discurso del sujeto moderno: confiado, positivo y absoluto (o también masculino, blanco y heterosexual).

Fins i tot en filosofies empiristes el cos només és un mitjà receptor d'informació i sempre necessita d'una ment i una raó per interpretar aquesta informació, sense atendre la potència enorme de l'aprenentatge corporal (Lull, 2020). El cos, doncs, "sempre matèria finita", és, en la tradició filosòfica occidental, la matèria que col·lapse, que envelleix, que limita l'eternitat perseguida per la raó i "la veritat". El cos és temporal, conté irregularitats, emmalalteix, mor, i aquest terror al col·lapse s'amaga,

es torna tabú, el cos queda apartat de l'estudi filosòfic, només es treballa la raó. Com a dada exemplificadora, en grec "soma" és "cos" i "sema" es presó. La matèria sempre com a presó, com a límit físic, del potencial racional. Per si les descripcions filosòfiques no fossin prou clarividents, podem visitar Michel Foucault i els seus estudis genealògics entorn el punitivisme. En veu d'Ester Jornada:

L'acumulació de capital, diu Foucault, va de la mà d'una acumulació humana. El capitalisme no seria possible sense totes eixes tecnologies que permeten entrenar els cossos, fixar el seu exercici a un ritme d'activitats dins un temps i un espai determinats, exercitar les seves capacitats per millorar el seu rendiment, desenvolupar mecanismes de control i vigilància de qualsevol tipus de comportaments, pensaments o actituds no adients i disposar tecnologies per a corregir-los. (Jornada, Ester; Biopolítica i governamentalitat, 2019)

Entrenar els cossos, educar-los, domesticar-los, corregir-los i, en última instància, esborrar-los del mapa mitjançant càstigs d'exili en l'antiguitat, pràctiques necropolítiques com els genocidis en els imperialismes, o circuits administratius occidentals encarnats en desnonaments.

Els cossos normatius són els cossos "humans", els únics amb drets i estatus de ciutadania. Per contrapartida, els cossos "estranyos", que no compleixen la norma hegemònica, són cossos monstruosos, fora del dret, desamparats, inexistents en discursos polítics, publicitat, estadístiques i posicions de poder. Els cossos no-normatius es troben en un qüestionament constant del seu estatus de ciutadania i, com a no-ciutadans, es troben exposats a la violència permanent. En el nord global ciutadà-negre, ciutadà-queer o ciutadà-pobre, per exemple, són pars impossibles, doncs sembla que en l'espai urbà es permet "tot" però sempre que sigui una excepció, i no allò "normal".

Una de les proves més crues d'això són les presències corporals, d'ús i codi que presenten les imatges digitals promocionals de qualsevol projecte d'espai "públic" de Barcelona (però també de tot el nord global). Els anomenats "renders" són representacions a priori "innocents" per explicar com quedarà el projecte un cop construït, per poder donar una idea molt aproximada de com serà l'espai imaginat. Una "idea molt aproximada", osigui, una "realitat representada" que no és per res innocent, sinó que cristalitza tota la veritat hegemònica construïda a partir de la violència capitalista, patriarcal i colonial.

Potser us sembla exagerat, esperem que després de veure aquesta imatge quedi una mica més situat:

Render de la proposta pel mirador del Coll del Portell, a tocar del Parc Güell

Tot i la seva aparent innocència informativa aquesta imatge descriu perfectament els cossos que l'hegemonia demana per aquest espai. Persones blanques, heterosexuales, en edat productiva, amb canalla "cívica". Un espai, a més, neutre, sense usos que no siguin circular o consumir, activitats que encaixen en la teatralitat de la Marca Barcelona. Un altre exemple serien les imatges pel nou mercat de l'Abaceria de Gràcia:

Tres quarts del mateix, un espai "públic" per ser vist, no per ser viscut, només s'hi pot circular, mai estar-s'hi, mai reunir-s'hi, mai organitzar-nos veïnalment ni crear comunitat. Totes aquestes activitats i cossos no-normatius queden fora del codi cívic, del codi moral burgès, perquè són els que *irrompen* la seva ficció territorial i, com a tal, no tenen cabuda ni en la imatge ni en la seva encarnació física, al revés, si hi apareixen per algun motiu no-controlat són perseguits, identificats, multats i expulsats.

Sara Torres descriu perfectament aquesta "Fantasia de Control" quan diu que "*el cuerpo bello o sublime es siempre el cuerpo altamente domesticado*": domesticat en funcions, en forma, en utilitat, en norma, en cànon social, fins i tot en gana, to de pell, identitat sexual i de gènere, etc. el que situa els cossos aptes i, sobretot, situa els cossos "perillosos": aquells no-domesticats, no-controlats, no-normativitzats. I aquesta aprehensió del "normal i l'estrany", inevitablement, s'instal·la en el nostre inconscient. Són codis tan repetits en pel·lícules, publicitat, literatura i discursos polítics... és tanta la violència inflingida històricament contra aquests cossos que fins i tot les nostres pulsions autoperceptives són de rebuig cap al propi cos, fent tàctil l'hostilitat en que s'edifica l'urbanisme capitalista. Habitem cossos que neguem, rebutgem, amputem, castiguem, modifiquem, tapem... per l'aprenentatge d'un "afora" monstroós que irromp una "normalitat" que mai podrem complir ni ser-ne part. Aquesta sensació d'estranyament del cos és com nosaltres entenem la descripció negativa del concepte de "*Somatofòbia*" de Julia Kristeva (1994). I diem negativa perquè, com tota dialèctica, també conté una positivitat i un poder transformador.

La somatofòbia és, doncs, el nom donat a aquest terror a la matèria, però en concret a la matèria no-normativa, als cossos no-ensinistrats, al descontrol de la realitat hegemònica. L'objectiu històric del poder ha sigut ensinistrar el cos, limitar-ne la potència, on Spinoza obria el dubte: *Nadie, hasta ahora, ha determinado lo que puede el cuerpo*, el poder -capacitat i potència- del cos és l'element en des-sintonia de l'imperi. I, com a tal, ens preguntem... pot ser que el cos, la matèria, tingui la capacitat de desarticular l'hegemonia?

La "idealització burgesa" no entén de ficció, ni de matèria, ni comprèn què és *allò Real*. Intenta controlar l'incontrolable: la vida mateixa. Situa fronteres, barreres, codis, normes, lleis i murs per

contenir la seva realitat inexistent; produeix mecanismes d'ensinistrament, reeducació, càstig i extermini per ocultar i esborrar de l'espai aquesta matèria insurgent. Tanta energia indica que els cossos i els malestars encarnats tenen la potència d'organitzar-se i col·lapsar la "realitat", d'irrompre la norma i destruir els límits del capital. En aquest sentit hi ha molta teoria decolonial que explica com la sola presència dels cossos "negats" en l'espai, la seva resistència i persistència, són el terror personificat que el poder intenta superar. El territori de Palestina és on F. Shehadeh i A. Mbembe situen els seus estudis "necropolítics" i de sistematització de la matança i extermini dels cossos no-normatius, i el que alerten es perillosament visible en tot el món a diferents escales i formes.

Com hem vist, el capitalisme occidental modern gasta moltíssima energia en "aprendre allò normal i situar allò estrany", milers de milions d'euros en publicitat i màrqueting que determinen què està bé i què no, què és el desitjable (la norma heterosexual, la propietat privada, l'acumulació, la família occidental, etc.) i que cal rebutjar (la diferència, la no-blanquitud, l'amor no-heterosexual, allò col·lectiu, la redistribució de riquesa, la comunitat, etc.). Tota aquesta "producció semiòtica" (Guattari, 2005) de símbols i, sobretot, desitjos és el que K. Marx, F. Engels, S. Freud i posteriorment H. Marcuse ja van identificar i els va permetre treballar que, en paraules de Mark Fisher a *Deseo Postcapitalista* (2024):

La "pulsión" tiene entonces un carácter maquínico o no-biológico, al menos en principio, lo cual implica una capacidad de redireccionar y reformular las pulsiones. No están "dadas" en la naturaleza biológica de los seres, de los humanos. [...] Una de las implicaciones más radicales de la teoría freudiana es que algo como la heterosexualidad es el resultado de un colosal proceso de aculturación; que la heterosexualidad no ocurre sin más, sino que tiene que haber todo un conjunto de iniciaciones, canalizaciones y oclusiones del deseo potencial para que algo como la heterosexualidad llegue a ser visto como la norma...

Si el desig és educable s'obren portes poderoses de contra-poder! I hi ha dues estratègies que es desprenen d'aquest breu article:

- 1) Cal reapropiar-nos de la producció semiòtica, de la construcció del desig, de la creació de llenguatge i de realitats. Cal estructurar una contra-líbidu autogestionària i emancipatòria, que confronti el llenguatge del poder capitalista. Cal generar les nostres pròpies imatges, gairebé, com apunta Fisher, un contra-màrqueting que situï el capitalisme com el que és: un sistema criminal que extermina la diferència; i, alhora, que situï un fons de comparació del que podrien ser territoris plaentment habitables, en base al valor d'ús, que rebutgi l'explotació, que operi en els cuidats i la tendresa revolucionària.

Aquesta contra-líbidu mutaria, inevitablement, la "normalitat", la "realitat", i reeducaria l'inconscient social cap a noves formes de subjectivitat avui dia inimaginables.

- 2) Cal organitzar-nos els malestars encarnats. Organitzar-nos els cossos vulnerats no-normatius i esdevenir multiplicitat, esdevenir *massa*, per irrompre l'espai, col·lapsar la norma i ocupar l'imaginari social. Cal reconnectar aquests malestars que semblen quotidians per entendre'ls com a violències sistèmiques. Fer que deixin de ser conseqüències de processos naturals inevitables per entendre'ls com a mals perfectament evitables i, com a tals, crims socials si succeeixen.

Cal fer xocar els cossos, habitar-nos en espais comuns, compartir els malestars, situar les violències comunes, en Sindicats, Assemblees, Grups de Suport, Horts Ocupats, Centres Socials, Ateneus Llibertaris, a cada carrer, plaça i parc. Tota la matèria que el sistema tan s'esforça en ocultar i eliminar resisteix, inevitablement, i retorna, sempre. El cos individual és exterminable, però la matèria organitzada és irreductible. I aquesta irreductibilitat, aquesta inevitabilitat de retorn, és el que més tem el capital, perquè no podrà fer-hi res, perquè no podrà sostenir el seu teatre de ficcions criminal, i aflorarà la vida.